

Kylmän sodan feminismiä Etelä-Koreassa – naisasialiikkeen toimijuus ja mahdollisuudet autoritaarisena aikana

Lectio praecursoria 4.10.2025

Katri Kauhanen

FM Katri Kauhasen Itä-Aasian tutkimuksen alaan kuuluva väitöskirja Re-examining the Women's Movement in Cold War South Korea and Beyond: The History of the Korean National Council of Women tarkastettiin 4.10.2025 Turun yliopistossa. Vastaväittäjänä toimi professori Jie-Hyun Lim Sogangin yliopistosta, Soulist ja kustoksena professori Lauri Paltemaa Turun yliopistosta. Väitöskirja on luettavissa Turun yliopiston UTUPub-julkaisuarkistossa osoitteessa <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-02-0288-0>.

“Kaksi asiaa, jotka ovat viime aikoina vahvistuneet, ovat sukkahousut ja naiset.” Tämä tutkimukseni alkuperäisaineistosta löytyvä toteamus vuodelta 1969 on oiva ajankuva. Tekstiiliteollisuudesta oli 1960-luvulla tullut Etelä-Korean vientiteollisuuden ja siten talouskasvun veturi. Sukkahousut symboloivat maan modernisoitumista ja kulutuskulttuurin kasvua. Samaan aikaan nuoret naiset siirtyivät kasvavissa määrin palkkatöihin – nimenomaan tekstiiliteollisuuden ja tehdastyön pariin. Naisen asema puhututti yhteiskunnallisesti – keskustelun ääripäissä olivat mielipiteet siitä, että vapautuneet naiset olivat unohtaneet paikkansa keittiössä sekä siitä, että sukupuolten välinen tasa-arvo tulisi laittaa käytäntöön elämän joka sektorilla.

Korealaisnaiset olivat saaneet äänioikeuden samaan aikaan miesten kanssa Etelä-Korean ensimmäisessä perustuslaissa noin kahtakymmentä vuotta aikaisemmin vuonna 1948. Perustuslaissa luvattu sukupuolten välinen tasa-arvo ei kuitenkaan ole vastannut todellisuutta, eikä myöskään muu lainsäädäntö ole pystynyt lunastamaan lupaus. Tämä epäkohta on toiminut eteläkorealaisen naisasialiikkeen polttoaineena siitä lähtien.

Korealaisnaiset eivät suinkaan olleet asiansa kanssa yksin. Kylmän sodan aikana naisen asemasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä muodostui globaali keskustelunaihe, johon kaikki sodan etupiirit halusivat ottaa kantaa ja näyttää miten oma ideologia vastasi naisten vaatimuksiin parhaiten.

Sukupuolten välinen tasa-arvo, naisten oikeudet, sosiaalinen oikeudenmukaisuus, demokratia, feminismi. Nämä olivat kaikki sanoja, jotka vuonna 1975 kuvasivat Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälistä naisten vuotta. Naisten teemavuosi oli yksi kylmän sodan sukupuolikeskustelun kulminaatiopisteitä. Sitä seuranneina vuosikymmeninä näytti siltä, että naisten roolia ja osallisuutta ei voi enää mikään vakavasti otettava valtio tai kansainvälinen instituutio sivuuttaa.

Kehitys ei kuitenkaan ole ollut vääjäämätöntä. Sukkahousuista ei ole tullut aina vain vahvempia eikä myöskään naisten oikeuksien kehittyminen globaalisti ole ollut pelkkää voittokulkua. Nyt, viisikymmentä vuotta kansainvälisen naisten vuoden jälkeen, naisten aseman ja esimerkiksi lisääntymisoikeuksien käyttö politiikan välineenä on yhä arkipäivää monessa maassa. Tänä päivänä sukupuolten välinen tasa-arvo, naisten oikeudet ja feminismi joutuvat sensuurin kohteiksi YK:n asiakirjoissa, koska Yhdysvaltojen virkamiehet vaativat niiden poistamista ennen asioiden etenemistä. Tämä muistuttaa meitä siitä, että historia ei ole vain menneisyyttä, vaan myös nykyhetken kamppailua siitä, mitä sanoja, tarinoita ja merkityksiä säilytämme ja muistamme tai saamme muistaa.

Etelä-Koreassa vuoden 1975 julistamista myös korealaisen naisen teemavuodeksi ehdotti Korean naisjärjestöjen keskusliitto, tänään tarkastettavan väitöskirjani tutkimuskohde. Tämä naisjärjestö toimii tutkimuksessani peilinä sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevan keskustelun kehitykseen kylmän sodan aikana. Kylmän sodan sukupuolihistoria on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana tehnyt näkyväksi, miten naisten oli navigoitava haastavassa poliittisessa ympäristössä omien päämääriensä eteen. Naisten toiminta osoittaa, että tasa-arvon edistäminen yhdessä asiassa saattoi tarkoittaa kompromissin tekemistä toisessa.

Väitöskirjani pureutuu tähän ilmiöön ja tarkastelee eteläkorealaisten naisten aktivismia osana kylmän sodan aikaista naisten kansainvälistä toimintaa. Kylmän sodan Etelä-Koreaa johti antikommunistinen sotilashallinto, ja sen paikka läntisen blokin osana perustui ennen kaikkea maan rooliin kommunismin vastavoimana Itä-Aasiassa.

Korean naisjärjestöjen keskusliiton toimintaa analysoidessaan tutkimukseni kysyy: millaisen kehyksen tämä yhä autoritaarisemmaksi muuttunut hallinto tarjosi naisjärjestöjen ja naisasialiikkeen toiminnalle ja miten kylmä sota muovasi naisasialiikkeen agenda ja naisten järjestäytymismahdollisuuksia. Historiallisen narratiivin kautta tutkimus pohtii myös muistamisen politiikkaa.

Sukupuolten välinen juopa ja tasa-arvoon liittyvät ongelmat ovat nousseet yhdeksi keskeisimmistä puheenaiheista 2000-luvun Etelä-Koreassa. Vaikka kansainvälinenkin mediahuomio saattaa vääristää ilmiön keskeisyyttä, ei sitä voi myöskään sivuuttaa, kun puhutaan korealaisen yhteiskunnan ongelmista. Sukupuolten välinen palkkaero on Etelä-Koreassa rikkaiden OECD-maiden suurimpia ja naisten poliittinen osallisuus

kasvaa vain hitaasti. Matala syntyvyys ja väestön ikääntyminen ovat kriittisiä haasteita, jotka tulevat koskettamaan suurta osaa niin sanotuista rikkaista maista tulevina vuosina.

Väitöskirjani tavoitteena on tarjota erityisesti Etelä-Korean lähihistoriaan nojaava konteksti nykypäivän tasa-arvokeskustelulle. Ongelman ydin ei ole siinä, että sukupuolten välinen tasa-arvo olisi ideana Koreassa jotenkin uusi tai vieras. Päinvastoin: Aihe nousi esiin jo 1800-luvun loppupuolella, kun Korean kehityksen tilasta käytiin kiivasta yhteiskunnallista keskustelua ja feminismi aatteena vakiinnutti paikkansa Koreassa Japanin siirtomaa-aikana 1900-luvun alkupuolella.

Nykyinen ymmärrys feminismin ja naisasialiikkeen historiasta Etelä-Koreassa liittyy ratkaisevalla tavalla neljään aikakauteen. Japanin siirtomaa-aika, Korean niemimaan jako pohjoiseen ja etelään, autoritaarinen aika ja demokratisoituminen ovat sekä historiankirjoituksen että muistamisen käännekohtia. Tutkimuksessani tarkasteltava pitkä ajanjakso – 1950-luvun lopulta 1990-luvun vaihteeseen – tekee näkyväksi muutokset niin yhteiskunnassa kuin yksilöiden ja naisjärjestöjenkin toiminnassa ja ajattelussa. Korean naisjärjestöjen keskusliiton historia toimii väitöskirjassani esimerkkinä siitä, miten erilaisista näkökulmista naisten toimintaa historian käännekohtissa on mahdollista lukea. Läpileikkaava teema on selviytyminen erilaisten ideologioiden ja vallanpitäjien ristipaineissa.

Korean naisjärjestöjen keskusliiton perustivat vuonna 1959 kahdeksan naisjärjestön edustajat tavoitteenaan luoda kattojärjestö, joka pystyy koordinoimaan naisasialiikkeen tavoitteita, keskustelemaan valtaapitävien kanssa ja myös edustamaan korealaisnaisia kansainvälisesti. Naisjärjestön agendalla keskeisiä ja merkittäviä teemoja olivat muun muassa lakiuudistukset perheiden ja naisten tasa-arvon kehittämiseksi, perhesuunnittelu, lisääntymisterveys ja -oikeudet, naisten tekemän työn arvostus sekä myös kansainvälisien virtauksien, kuten YK:n naisten oikeuksien ohjelmien jalkauttaminen Etelä-Koreaan. Toisaalta järjestö otti kantaa myös talouskasvun mahdollisuuksiin ja seurauksiin, sekä kansallisen turvallisuuden kysymyksiin. Ajan hengen mukaista, kansainvälistä modernisaatiopuhetta väritti ajatus: ”Kouluta mies ja koulutat yksilön. Kouluta nainen ja koulutat perheen, kylän, koko yhteisön.” Korean naisjärjestöjen keskusliitto tarttui tähän kehykseen ja käytti sitä neuvotellakseen oman asemansa ja agendansa puolesta autoritaarisessa järjestelmässä.

Aiempi tutkimus on nähnyt Korean naisjärjestöjen keskusliiton toimineen autoritaarisen hallinnon vasallina. Oma tutkimukseni kysyy, miten ja miksi naiset ovat valinneet tukea joitain autoritaarisen hallinnon hankkeita, kuten sotaa Vietnamissa, tai osallistuivat aktiivisesti perhesuunnittelun levittämiseen korealaisten keskuuteen. Ylhäältä johdetun toiminnan sijaan, olen valinnut tarkastella naisten toimintaa ja valintoja heidän oman motivaationsa kautta.

Kuten jo mainitsin, Korean naisjärjestöjen keskusliitto perustettiin osaltaan myös vastaamaan kansainvälisiin tarpeisiin. Kansainvälinen yhteistyöverkosto rakentuikin luontevasti International Council of Womenin ympärille, jonka jäsenyyden Etelä-Korea sai vuonna 1960. International Council of Women oli yksi 1900-luvun kolmesta suuresta kansainvälisestä naisten kattojärjestöstä, jotka toimivat muun muassa tiiviissä yhteistyössä YK:n kanssa. Väitöskirjani osoittaa tiiviit ja monisyiset yhteydet

korealaisten ja kansainvälisen naisasialiikkeen välillä kylmän sodan aikana. Etelä-Korean rooli International Council of Womenin toiminnassa ei jäänyt vaatimattomaksi. Sen lisäksi, että korealaiset pitkistä välimatkoista huolimatta osallistuivat säännöllisesti kansainvälisen järjestön kokouksiin, he myös emännöivät suuren naisten konferenssin Soulissa vuonna 1982. Eteläkorealaisesta Hong Sook-jasta tuli International Council of Womenin presidentti vuonna 1986.

***

Tässä kohtaa on tarpeen pysähtyä hetkeksi tutkimukseni teoreettisen ja metodologisen viitekehyksen äärelle. Tutkimukseni kiinnittyy useaan tutkimuskontekstiin ja -keskusteluun. Ensinnäkin se Etelä-Korean lähihistorian tutkimuksena analysoi kansakunnan rakentamista ja naisten asemaa autoritaarisena aikana. Toiseksi tutkimus paikantuu sukupuolihistorian kentälle ja antaa tekijän roolin erityisesti itäaasialaisille naisille. Kolmanneksi tutkimus on osa historiatieteellistä keskustelua kylmästä sodasta ja erityisesti sodan arkipäiväisyydestä. Näitä yhdistävä tekijä on transnationaalinen – ylikansallinen – historian tutkimus, joka tarkastelee menneisyyttä kansallisten rajojen yli, yhteyksien ja vaikutussuhteiden kautta.

Sukupuoli analyttisenä kategoriana on väitöskirjani keskeinen elementti niin tutkimusaineiston kuin kysymyksenasettelun kannalta. Tutkimus alleviivaa sukupuolinäkökulman keskeisyyttä Etelä-Korean poliittisen historian tutkimuksessa; oli sitten kyse taloudesta, politiikasta, turvallisuudesta, lainsäädännöstä, perhe-elämästä tai Etelä-Korean kansainvälisestä asemasta.

Tutkimukseni teoria nojaa massojen diktatuurin (*mass dictatorship*) ja kylmän sodan feminismiin (*Cold War feminism*) käsitteisiin. Kuvaan väitöskirjassani Etelä-Korean yhteiskuntaa kylmän sodan aikana massojen diktatuurina, jonka modernisaatiokehitys oli militarismiin sävyttämää. Massojen diktatuurin käsite tarkoittaa, että kansalaisia ei ainoastaan pakottamalla johdettu ylhäältä käsin, vaan he myös neuvottelivat ja osallistuivat vapaaehtoisesti – usein uskoen, että näin voitiin turvata omia intressejä tai rakentaa parempaa tulevaisuutta. Massojen diktatuurin käsite auttaakin ymmärtämään näennäisen ristiriidan: valta ja kansalaisten osallistuminen kietoutuivat yhteen, eikä niiden välinen raja ollut selvä. Yksiselitteistä eroa autoritaarisen ajan syyttömien ja syyllisten välillä on vaikea piirtää.

Etelä-Koreassa kylmän sodan feminismi tarkoitti ennen kaikkea naisten voimaannuttamista kehitys- ja modernisaatiokeskustelun kautta, minkä autoritaarinen valtio pystyi myös allekirjoittamaan. Kommunismin vastustaminen oli pragmaattinen osa Korean naisjärjestöjen keskusliiton työtä, ja sen avulla se linkittyi sekä kansallisiin että kansainvälisiin vallan verkostoihin. Tutkimuksessani kylmän sodan feminismistä rakentuu myös hyvin kosmopoliittinen ilmiö. Korean naisjärjestöjen keskusliiton johtohahmot tervehtivät kansainvälisiä virtauksia ilolla ja näkivät ne perusedellytyksenä korealaisen naisasialiikkeen kehittymiselle. Sellaiset amerikkalaisen feminismin hahmot kuin Betty Friedan ja Gloria Steinem eivät olleet korealaisille vieraita. Monien muiden – kuten myös suomalaisen Helvi Sipilän – tapaan he kuuluivat korealaisen feminismin kosmopoliittiseen kuvastoon kylmän sodan aikana.

Metodologisesti työni edustaa arkistotutkimukseen perustuvaa historian tutkimusta. Tutkimusaineisto koostuu naisjärjestöjen välisestä kirjeenvaihdosta, naisjärjestöjen lehdistä ja julkaisuista, järjestöjen toimintaa ja naisten asemaa koskevista raporteista, sekä sanomalehtiaineistosta. Kokonaisuudessa aineistosta piirtyykin kuva kylmästä sodasta kuviteltuna todellisuutena. Aineisto on kerätty arkistoista ja kirjastoista Etelä-Koreassa ja Belgiassa, minkä lisäksi olen hyödyntänyt verkossa saatavilla olevia arkistomateriaaleja. Brysselissä International Council of Womenin arkistoaineiston parissa tekemäni työ oli tutkimukselleni merkittävää. Tutkimukseni on ensimmäinen, joka tätä arkistomateriaalia on Etelä-Korean osalta hyödyntänyt.

Aineiston avulla pystyin avaamaan hyvin yksityiskohtaisesti vaiheet, jotka johtivat Korean naisjärjestöjen keskusliiton perustamiseen, kuin myös sukeltamaan 1980-luvun ilmapiiriin, jolloin Hong Sook-ja johti samaan aikaan Korean naisjärjestöjen keskusliittoa ja kansainvälistä International Council of Womenia sekä uppoutui yhä syvemmälle kansalliseen politiikkaan ja Etelä-Korean demokratisoitumisen ajamiseen. Tässä yhteydessä arkistosta paljastui myös todellinen kylmän sodan agenttielokuvan kohtaus, kun kirjeenvaihdossa perattiin nimettömiä puheluita, diplomaatit tekivät tiedoksiantoja kulisissa ja ei ollut enää varmaa kuka huijasi ja ketä. Tämä alleviivaa sitä, että kylmän sodan maailmassa kansallinen oli usein myös kansainvälistä.

Tutkimusaineistosta on koostettu historiallinen narratiivi, joka tutkiskelee myös historiankirjoituksen tapoja. Tutkimuksen edetessä työpöydälläni olikin kuvitteellisesti kaksi aikajanaa; yksi, joka tarkasteli Korean naisjärjestöjen keskusliiton tapahtumia, ja toinen, joka seurasi Etelä-Korean lähihistoriaa. Usein nämä kaksi janaa koskettivat toisiaan, joskus odottamattomissakin paikoissa.

Tutkimukseni hyödyttää sekä tiedeyhteisöä että laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Se asettaa eteläkorealaisen naisasialiikkeen osaksi kylmän sodan ja transnationaalisen feminismin historiaa, tarjoaa käsitteellisiä työkaluja ymmärtää vallan ja toimijuuden välisiä jännitteitä, ja auttaa näkemään, että autoritaarisen vallan tukijan ja vastustajan raja ei ole mustavalkoinen, vaan erilaisten toimijoiden välimaastossa on suuri harmaa alue.

***

Kuten olen edellä esittänyt, väitöskirjani tarkastelee Etelä-Korean autoritaarista aikaa historiallisena kontekstina naisasialiikkeelle. Autoritaarinen aika ei kuitenkaan ole vain jotakin, joka on takanapäin ja mennyttä – sen muisto on yhä elävää politiikkaa. Viime vuoden joulukuussa mustavalkoiset valokuvat Etelä-Koreasta 70-luvulta muuttuivat eläväksi silmiemme edessä. Maan autoritaarinen menneisyys heräsi jälleen eloon, kun presidentti Yoon Suk-yeol julisti maahan poikkeustilan ja määräsi sotilaat maan parlamenttiin. Kriisin akuutein hetki purkautui nopeasti, kun demokratian suoja mekanismit laukesivat ja kansanedustajat äänestivät poikkeustilan kumoon. Presidentti Yoon perusteli toimintaansa kansallisella turvallisuudella ja Pohjois-Korean uhalla, mikä oli aivan kuin antikommunistisen sotilashallinnon oppikirjasta.

Tutkimukseni osoittaa, että korealainen naisasialiike kylmän sodan aikana ei ollut yksiselitteisesti alistettu, mutta se ei myöskään voinut toimia täysin vapaasti. Korean

naisjärjestöjen keskusliitto omaksui toiminnassaan neuvottelustrategian, jotta se pystyi elämään autoritaarisen hallinnon kanssa. Autoritaaristen ja populististen liikkeiden kanssa toimiminen on osa myös nykyistä maailmaamme. Taktiset toimijat asettuvat sen tahon taakse, jonka he uskovat parhaiten puolustavan heidän intressejään.

Empiirinen aineistoni haastaa aiemman tutkimuksen käsityksen siitä, että korealainen naisasialiike ei olisi kehittynyt autoritaarisena aikana ja että se olisi ollut irrallaan kansainvälisestä naisten aktivismista aina 1990-luvun vaihteeseen saakka, jolloin niin sanottu lohtunaisten asia sai kansainvälistä julkisuutta tai solidaarisuusliikkeet Koreoiden välisen rauhan eteen nousivat esiin. Päinvastoin: Korean naisjärjestöjen keskusliitto oli jo 1960-luvulta lähtien osa globaalia verkostoa ja käytti kansainvälisiä foorumeita perustellakseen agendaansa.

Jälkikäteen on helppo todeta, että monet naisjärjestön unelmat ja sen ajamat asiat osoittautuivat utopistisiksi. Monet naisjärjestön tavoitteet eivät toteutuneet vielä autoritaarisena aikana, esimerkiksi Etelä-Korean perhelainsäädännön uudistamista siihen pisteeseen, jossa nainen voi toimia perheen päänä, jouduttiin odottamaan aina 2000-luvulle saakka. Tämä alleviivaa sitä, että myöskään demokratisoituneessa maassa naisten oikeudet eivät ole olleet itsestäänselvyys. Silti, ilman näitä varhaisempia kamppailuja, puhtaalta pöydältä aloittaminen demokratisoitumisen jälkeen, olisi tarkoittanut valtavaa takamatkaa.

Korealaisen naisasialiikkeen historia muodostuu kerroksista, joissa uudet toimijat rakentavat voimaa aiempien sukupolvien saavutuksista – ja usein myös niiden kritiikistä. Tämä jatkumo näkyy tänä päivänä: pitkään kielletystä tasa-arvosta, suoranaisestä naisvihasta ja naiseen kohdistuvasta väkivallasta syntynyt turhautuneisuus purkautui Etelä-Koreassa voimakkaana #MeToo-liikkeenä. Nykyfeministit toimivat sujuvasti online-alustoille ja suosivat vakiintuneiden järjestöjen sijaan oman elämänsä aktivismia. Heidän radikaalifeminisminsä kantaa kylmän sodan perintöä, mutta muistuttaa samalla, että esiäitien aloittama työ on yhä kesken.

VTT Katri Kauhanen, Centre for East Asian Studies, Turun yliopisto.